

УДК 811.133

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/54-2-31>**Наталія ЯРОШКО-КУШНІР,***orcid.org/0000-0003-0773-2362*

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри французької філології

Львівського національного університету імені Івана Франка

(Львів, Україна) *nataliia.yaroshko@lnu.edu.ua*

СТРУКТУРА МЕТАФОРИ «ЛЮДИНА ІЗ ВАДАМИ СЛУХУ – ЧАЙКА» У РОМАНІ ЕММАНУЕЛЬ ЛАБОРИ «КРИК ЧАЙКИ»

У цій статті метафору «Людина із вадами слуху – Чайка» розглянуто у межах моделі проектування структури за допомогою наукового методу Б. Пуделко, Д. Легро, Дж. Лакоффа та М. Джонсона. Передусім, використовуючи енциклопедичні та тлумачні словники, було виокремлено основні атрибути прототипу «чайки», зафіксовані у французькій мові і закорінені у розумінні пересічних мовців. Це необхідно для того, щоб зрозуміти внутрішню структуру поняття, яке відіграє роль засобу зображення у розглянутій метафорі. Далі подається аналіз контекстуальної мотивації вибору автором саме цього засобу зображення. Виявляється, що це результат паронімічного каламбуру («mouette» [mwet] – «чайка» та «murette» [myet] – «німа») та евфемічної номінації для маскування сімейного табу. Крім цього, виокремлено узувальну частину досліджуваної метафори, яка співпадає з загальномовною метафорою «Людина – Птах», що представлена у французькій мові ідіоматичними виразами та переносним значенням слів, форма і зміст яких отримали словникову фіксацію. Таким чином, метафору «Людина із вадами слуху – Чайка», як гіпоніма метафори «Людина – Птах», не можна вважати абсолютно новою. Однак, за допомогою аналізу 23 прикладів мікроконтекстів її використання у романі Е. Лабори «Крик чайки» вдалося встановити випадки розширення узувальних метафор, а також активізацію неузувальних та виникнення якісно нових метафор. Усі мікроконтексти умовно позначають три смислові компоненти, які у свою чергу теж складаються із дрібніших змістових частин, а саме: «Політ чайки» («Дорослішання»), «Розставання», «Піднесення», «Інтерес»), «Крик чайки», «Природне середовище чайки» («Суспільство – Океан», «Почуття – Обставини життя чайки», «Сім'я і власний дім – Гніздо»). Було встановлено, що узувальний та неузувальний компоненти співвідносяться у пропорції 52% до 48%. Однак, до узувального компонента були зараховані також узувальні метафори, що зазнали авторського оновлення у порівнянні з тими, які є зафіксовані у словниках (17%). Окрім метафори у романі «Крик чайки» було виявлено стилістичний прийом антропоморфізму, який ще раз наголошує на центральній ідеї твору – ідентифікації головної героїні, яка страждає на вади слуху та мовлення, з чайкою.

Ключові слова: модель проектування структури, узувальна та неузувальна частина метафори, аналогія, об'єкт зображення, засіб зображення.

Nataliia YAROSHKO-KUSHNIR,*orcid.org/0000-0003-0773-2362*

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,

Associate Professor at the Department of French Philology

Ivan Franko National University of Lviv

(Lviv, Ukraine) *nataliia.yaroshko@lnu.edu.ua*

STRUCTURE OF THE METAPHOR «DEAF PERSON – SEAGULL» IN THE NOVEL «SEAGULL'S CRY» BY EMMANUELLE LABORIT

In this article, the metaphor «Deaf Person – Seagull» is being examined within the structure-matching model according to the scientific method of B. Pudelko, D. Legros, G. Lakoff, and M. Johnson. First of all, the main attributes of the «seagull» prototype have been detected, fixed in the French language, in the understanding of ordinary speakers and in the encyclopedic and explanatory dictionaries. It was necessary in order to understand the internal structure of the concept, which plays the role of the vehicle in the considered metaphor. Next, an analysis of the contextual motivation of the author's choice of this vehicle is being presented. It turns out that this is the result of a paronymous pun (mouette [mwet] – «seagull» та «murette» [myet] – «deaf») and an euphemistic nomination which is used to mask the family taboo. In addition, it has been stated that the used part of the researched metaphor coincides with the universal metaphor «Man – Bird» represented in the French language by the idiomatic expressions and the figurative meaning of words which are fixed by the dictionaries. Thus, the metaphor «Deaf Person – Seagull» as a hyponym of the metaphor «Man – Bird» can not be considered as a completely new one. However, the analysis of 23 micro-contexts of its use in E. Laborit

novel «Seagull's cry» helped to establish the cases of expansion of the used metaphors, as well as the activation of the unused ones and the emergence of the new ones. All these micro-contexts denote three semantic components consisting of smaller content parts, namely: «Seagull's flight» («Adulthood», «Parting», «Inspiration», «Interest»), «Seagull's cry», «Seagull's natural environment» («Society – Ocean», «Feelings – Circumstances of a seagull's life», «Family and home – Nest»). It has been established that the used and unused components are correlated in the proportion of 52% to 48%. However, the used components include also the cases of used metaphors updated by the author in comparison with their dictionary version (17%). In addition to the metaphor, the novel «Seagull's cry» revealed the stylistic technique of anthropomorphism, which emphasizes once again the central idea of the novel – the identification of the main character, who suffers from hearing and speech defects, with a seagull.

Key words: structure-matching model, used and unused part of the metaphor, analogy, topic, vehicle.

Постановка проблеми. У сучасному суспільстві важливість спілкування та об'єктивної передачі інформації важко недооцінити. Зважаючи на це, мовознавство все частіше розглядає мову у прагматичній парадигмі, тобто як інструмент ефективного впливу на співрозмовника та запоруку результативності комунікації. Принцип кооперативності Г.-П. Грайса, який вже встиг стати класичним для лінгвопрагматики, передбачає, що творець повідомлення повинен зробити все для того, щоб воно було правдивим, зрозумілим, чітким для адресата. Іншою тенденцією сьогодення, яку треба підкреслити, є те, що у країнах європейського простору важливими стали цінності демократії, антропоцентризму та свободи слова. Люди з фізичними вадами здобули право на освіту, саморозвиток та соціальну інтеграцію. Однак, очевидним є те, що їхній життєвий досвід, реалії та світосприйняття можуть відрізнятися від досвіду повносправних людей. Таким чином, виникає потреба максимально зрозуміло передати все це засобами мови. Це амбітне завдання бере на себе зокрема французька глухоніма письменниця Е. Лаборі, яка, використовуючи метафору та інші стилістичні фігури у своєму романі «Крик чайки» (Лаборі, 1994), намагається зобразити досвід людей з вадами слуху для широкої читацької аудиторії.

Аналіз досліджень. Дослідження франкомовної художньої жіночої літератури, зокрема і творчості Е. Лаборі, було здійснено у нашому дисертаційному дослідженні «Лінгвопрагматика франкомовного жіночого дискурсу (на матеріалі художніх творів 60–90-х років ХХ століття)» (Ярошко, 2014). Вагомий внесок у розробку аналізу та типологізації жіночої літератури зробили українські дослідниці В. П. Агеєва, Т. І. Гундорова, І. А. Жеребкіна, С. Д. Павличко, Х. М. Стельмах, С. О. Філоненко.

Розвиток наукових поглядів на природу та механізми функціонування метафори з точки зору лінгвістики описали Б. Пуделко та Д. Легро (Пуделко, Легро, 2003), протиставляючи прибічників моделі аналогії (Д. Гентнер, Ф. Вольф, М. Блек) та категоризації (С. Глюксберг), а з точки

зору психології – Ж. Берніко (Берніко, 1981). Дж. Лакофф та М. Джонсон (Лакофф, Джонсон, 1980) наголосили на такій функції метафори як структурування. Вони зосередилися на тому, що структуру одного концепта можна представити через структуру іншого, більш знайомого і простішого, як це і є у випадку метафори «Людина із вадами слуху – Чайка».

Мета статті. Проаналізувати структуру метафори «Людина із вадами слуху – Чайка» на матеріалі автобіографічного роману Е. Лаборі «Крик чайки» та з'ясувати, яким чином вона розширює загальнономовну метафору «Людина – Птах».

Виклад основного матеріалу дослідження. У цій статті метафору «Людина із вадами слуху – Чайка» розглянуто у межах моделі проектування структури, згідно з якою «обидві частини метафори, об'єкт (la torique) та засіб зображення (le véhicule), мають однакову важливість у ході підбору характеристик, які відповідають за конструювання значення метафори» (Пуделко, Легро, 2003: 67). Цю метафору можна також визначити як структурну, адже вона нам дозволяє «використовувати одне добре структуроване і чітко окреслене поняття для структурування іншого» (Лакофф, Джонсон, 1980: 61).

Насамперед, важливо уточнити загальноприйняте значення терміна «чайка» (франц. «mouette»), який використовується в якості засобу зображення. Для аналізу його змісту було використано науково-популярні джерела, а саме енциклопедичний онлайн словник Larousse (Larousse), Le Robert (Le Robert. Dico en ligne) та тлумачний словник Le nouveau Petit Robert (Le nouveau Petit Robert de la langue française, 2009). На нашу думку, саме вони адекватно відображають атрибути відповідного прототипу, поширені у розумінні пересічних мовців. Спільним знаменником словникових визначень та контекстів вживання є наступні характеристики терміна «чайка»: «морський птах», «гніздування у прибережних зонах / кручах / скелях», «тривалий політ», «пронизливий крик», «біло-сіре оперення», «життя чайок у зграях», «невміння плавати та пірнати».

Набір цих елементарних фактів, або знань, становить по суті схематизацію прототипа чайки, яка, у свою чергу, у романі стає засобом зображення (*le véhicule*) життя молодій жінці із вадами слуху (об'єкт зображення – *la torique*). Оскільки за попереднім припущенням твір побудований згідно до принципу кооперативності, то логічним є те, що автор обирає простий для розуміння засіб зображення, адже «[...] атрибути засобу зображення активуються легше, що забезпечує швидший підбір» (Пуделко, Лєгро, 2003: 70) спільних рис із об'єктом зображення. Окрім цього, за твердженням Дж. Лакоффа «концептуалізація складніших понять здійснюється за допомогою тих, які нам простіше зрозуміти» (Лакофф, Джонсон, 1980: 61). У цьому випадку складнішим поняттям є суб'єктивний життєвий досвід (дитинство, навчання, особистісне становлення, кар'єра) головної героїні роману і водночас оповідача – Еммануель, молодій жінці із вадами слуху та мовлення. Складність його полягає у тому, що для більшості читачів, які не мають таких порушень і яким адресовано роман, важко зрозуміти світосприйняття глухонімих та труднощі, з якими їм доводиться зустрічатися.

Пояснення об'єкта метафори, а саме життя молодій жінці з вадами слуху, розпочинається одразу у першому розділі роману «Крик чайки». Тут описано ситуацію, коли батьки жартівливо порівнюють дитину з чайкою через її пронизливий крик: «[...] c'étaient, disaient-ils, des cris aigus d'oiseaux de mer, comme une mouette planant sur l'océan. Alors, ils m'ont surnommée la mouette» (Лаборі, 1994: 11) («за їхніми словами це були пронизливі крики морського птаха, як от чайки, яка ширяє над океаном. Тоді вони дали мені прізвисько чайка»). Однак, невдовзі було виявлено, що дитина не чує. Цей факт увиразнюється за допомогою каламбуру, побудованому на паронімії слів «mouette» ([mwɛt] – франц. «чайка») та «mulette» ([mɥɛt] – франц. «німа»): «Étais-je *mulette* ou *mouette*? Cette curieuse ressemblance phonétique ma fait sourire maintenant» (Лаборі, 1994: 12). Окрім цього, судячи із цитати «Alors ils ont pris l'habitude de plaisanter en m'appelant mouette, pour ne pas dire leur peur de ma différence» (Лаборі, 1994: 12) («Тож, вони взяли собі за звичку жартувати, називаючи мене чайкою, щоб не видати свій страх перед моєю інакшістю»), цей каламбур перебуває у симбіозі із евфемізмом. Фонетично близьке слово фактично маскує сімейне табу – неповносправність їхньої дочки. Таким чином, метафора «Людина із вадами слуху – Чайка» вибудовується на основі трьох інших стилістичних фігур, а саме

порівняння, паронімічного каламбуру та евфемізму, а також на оповідному поясненні особливостей об'єкта зображення.

Структурування поняття «Людина із вадами слуху» через поняття «Чайка» передбачає метафоричну конструкцію, що «має узуальну та незуальну частину. [...] приклади узуальної частини метафоричного концепта належать до нашого буденного мовлення, яке ми сприймаємо буквально. [незуальна частина] виходить за межу буденного мовлення, і відноситься до «образного», або «творчого» мовлення» (Лакофф, Джонсон, 1980: 52-53).

Узуальна частина обмежується метафорою «Людина – Птах», до якої можна зарахувати ідіоматичні вирази метафоричного походження, які зустрічаються як у романі, так і у французькій мові загалом, а також слова у переносному значенні (fig.), зафіксованому у словниках *Le nouveau Petit Robert* (*Le nouveau Petit Robert de la langue française*, 2009) та *Larousse* (*Larousse*), наприклад: 1) «se brûler les ailes» (обпалити крила); 2) «voler de ses propres ailes» (розправити свої крила); 3) «faire son nid» (звити гніздо); 4) «s'envoler» (буквально – відлітати, fig. – втекти, зникнути); 5) «être dans les nuages» (літати в хмарах). До асоціативного поля цієї метафори можна також віднести також узуальні метафори з іншою основою: 6) «mener en bateau» (буквально – вести за кораблем, fig. – обдурювати когось); 7) «prendre dans ses filets» (впіймати у сіті); 8) «être noyé» (буквально – втопитися, fig. – не могли зарадити своїм труднощам); 9) «l'océan de ...» (буквально – океан, fig. – величезна кількість); 10) «la tempête» (буквально – буря, fig. – психологічне збурення).

Зазначимо, що ці загальнозживані слова та вирази, навіть без контекстуальної прив'язки, вже дають змогу фігурально окреслюють такі сфери людського життя як: труднощі / невдачі (1, 8, 10), дорослішання (2, 3), обман (6, 7), психологічний стан (5).

Однак, велика кількість прикладів належать до *незуальної*, або авторської (творчої) частини метафори «Людина із вадами слуху – Чайка». На думку Дж. Лакоффа та М. Джонсона розширення метафори можливе трьома шляхами: «1. Розширення тієї частини метафори, яка вже є у вжитку [...] 2. Приклади, які відносяться до незуальної частини загальнозживаної метафори. 3. Власне нова метафора, яку раніше не використовували для структурування відповідної частини звичної людської поняттєвої системи» (Лакофф, Джонсон, 1980: 53).

Вважаємо, що метафору «Людина із вадами слуху – Чайка» не можна вважати абсолютно новою, зважаючи на той факт, що у мові вже існу-

ють образно вмотивовані вирази на основі загальнішої метафори «Людина – Птах». Незважаючи на те, що розглянута метафора має статус гіпоніма (людина ↔ глуха людина, птах ↔ чайка), це не спричиняє смислового звуження, а навпаки сприяє збагаченню конкретного аспекту метафоричного гіпероніма.

Тож пропонуємо розглянути модель проектування структури поняття «Людина з вадами слуху» через поняття «Чайка», виокремлюючи приклади розширення узуальних метафор та випадки незувальних метафор. Передусім зазначимо, що поняття «Чайка» вміщає такі смислові компоненти як: «Політ чайки», «Крик чайки», «Природне середовище чайки».

I. *Смисловий компонент «Політ чайки»* є предикативним за своєю природою, адже у мові він відображається здебільшого дієсловами «s'envoler» (відлітати), «voler» (літати), «planer» (ширяти), «se lever» (підніматися), «atterrir» (приземлитися), а також віддієслівними іменниками «vol» (політ), «envol» (відліт). У процесі метафоризації він виявляє свою полівалентність, адже корелює з кількома смисловими компонентами поняття «Людина (із вадами слуху)», а саме:

1) *Дорослішання*: а) «[...] la mouette est devenue grande et vole de ses propres ailes» («[...] чайка стала дорослою і розправила свої власні крила») (Лаборі, 1994: 216) – узуальна метафора, лексично розширена за рахунок прикметника «grorges»; б) «[...] si je cherche l'aventure, c'est pour brûler mes ailes enfantines» («[...] якщо я і шукала пригод, то це тільки для того, щоб обпалити свої дитячі крила») (Лаборі, 1994: 104) – узуальна метафора, лексично розширена за рахунок прикметника «enfantines»; в) «Envol» («Відліт») (Лаборі, 1994: 195) – лаконічна назва розділу роману, в якому йдеться про початок театральної кар'єри молодої глухої дівчини та незалежність від батьків. Можна трактувати цей приклад як випадок семантичного розширення узуальної метафори. Однак, зважаючи на те, вона має якісно іншу семантику (початок кар'єри і незалежності), аніж та, що зафіксована словником («покидати / втікати / зникати»), вважаємо, що йдеться все-таки про незувальну метафору.

2) *Піднесення*: а) «Nous fôçons. Nous nous envolons. [...] Le succès nous porte» («Ми ризикуємо. Ми відлітаємо. [...] Успіх нас підносить») (Лаборі, 1994: 202) – незувальна метафора на позначення успіху акторів глухо-німої трупи; б) «Je me lève dans un nuage» («Я піднімаюся на хмаринці») (Лаборі, 1994: 205) – незувальна метафора, оскільки позначає емоції *захвату* глухої акторки

від успіху на сцені, а не зафіксоване у словнику значення «літати у хмарах», яке асоціюється з ідеєю неорганізованості, розгубленості, мрійливості.

3) *Розставання*: «L'image de mon père, l'homme symbole de mon enfance, s'est envolé loin de moi, après le divorce. [...] L'image de l'amoureux de mes treize ans s'envole en même temps» («Образ мого батька, символу мого дитинства, відлітає далеко від мене після розлучення. [...] Образ мого тринадцятирічного коханого відлітає тоді ж») (Лаборі, 1994: 143) – узуальна метафора, яка наближається до стертої метафори, з огляду на те, що словники вже не фіксують образності значення цього дієслова.

4) *Интерес*: а) «ça me fait voler, planer, oublier» («це мене змушує літати, ширяти, забувати») (Лаборі, 1994: 147) – метафора на позначення розваг глухонімої дівчини-підлітка у контексті відмови від навчання на користь відвідування вечірок з однолітками. Це перенесення є незувальним, адже додає до словникового визначення «швидко і легко переміщатися», ще й такі семи як «зацікавлення», «запал»; б) «[...] je m'envole. Je vole vers le théâtre» («[...] я відлітаю. Я лечу до театру») (Лаборі, 1994: 197) – приклад незувальної метафори на позначення цікавості та азарту у вивченні театрального мистецтва, як засобу самореалізації глухої молодої жінки; в) «[...] j'ai atterri dans un monde de sourds» («[...] я приземлилася у світі глухих») (Лаборі, 1994: 69) – узуальна метафора, образне фамільярне значення якої зафіксоване словником як «опинятися». Однак, її конотативне контекстуальне значення містить позначає *захват* від того, що глуха дівчина, яка вважала себе самотньою, опинилася у навчальному закладі для людей з такою ж вадою, де може знайти багато друзів та однодумців.

II. *Смисловий компонент «Крик чайки»*, також предикативний за своєю природою, представлений дієсловом «crier» (кричати), дієслівно-іменниковим словосполученням «prouser les cris» (видавати крики) та віддієслівним іменником «le cri» (крик) у супроводі непрямого додатка «de la mouette» (чайки): а) «Je sens les vibrations de la musique, et je l'accompagne en poussant mes cris de mouette» («Я відчуваю вібрації музики, супроводжуючи їх моїми криками чайки») (Лаборі, 1994: 12); «[...] je ne suis plus une mouette qui crie sans le savoir» («[...] я вже не та чайка, яка кричить сама того не знаючи») (Лаборі, 1994: 192). Усі підкреслені метафори показують фонетичну специфіку спілкування глухої дитини, підлітка, дорослої людини. По суті, можна стверджувати, що це незувальна частина загальноприйнятої метафори «Людина – Птах», яка у французькій мові ілюструється зокрема відо-

мим словосполученням «les gazouillis des enfants» (буквально – дитяче воркотіння, як аллюзія на голос горлиці). Водночас, авторське образне використання словосполучення «le cri de la mouette» (крик чайки) безсумнівно є новаторським, адже дозволяє представити реалію (фонетичні особливості мовлення глухих / глухонімих) стилістичними засобами мови та надати їй експресивності.

Цікаво, що автор намагається образно передати і нюанси сили звуку, застосовуючи метафори, які можна об'єднати за принципом градації: б) «ce murmure de mouette aphone» («це лепетання німої чайки») (Лаборі, 1994: 207) → «[...] et la mouette criait au-dessus d'un océan de bruits qu'elle n'entendait pas» («[...] і чайка кричала над океаном звуків, яких вона не чула») (Лаборі, 1994: 11) → «mouette hurlant dans la tempête» («чайка, яка голосить у негоду») (Лаборі, 1994: 111).

III. *Смисловий компонент «Природне середовище чайки»* є комплексним, оскільки засобом зображення стають асоціативні «морські» терміни: океан, море, хвиля, корабель, скеля, сіті, шторм, забруднення морів і т. ін. Як правило, форма вираження у мові – субстантивальна. Розглянемо деякі приклади:

1) «*Суспільство – Океан*»: ця метафора має виражений структурний ефект, адже, протиставляючи птаха стихії, демонструє відносини глухої людини із загалом тих, хто чує. Можна стверджувати, що йдеться про узуальні метафори («océan de ...», «marée de ...», «vague de ...») на позначення великої кількості глядачів (а, б), завзятої суперечки режисерів, яких боїться глухо-німа акторка (в): а) «Dans un océan de regards, une marée de visages, des guirlandes de mains» («В океані поглядів, у притоці облич, між гірляндами рук») (Лаборі, 1994: 204); б) «mouette comédienne sur la vague du public-silence» («чайка акторка на хвилі публіки-мовчання») (Лаборі, 1994: 201); в) «la mouette se noie entre deux vagues. La mouette panique» («Чайка потопає між двома хвилями. Чайка панікує») (Лаборі, 1994: 198).

2) «*Почуття – Обставини життя чайки*»: ця метафора вибудовується на поняттях, які входять до асоціативного поля центрального поняття «чайка», наприклад: сіті, забруднення моря, негода та порт. Більшість з них відображають небезпеку для життя птаха (сила вітру, токсичність забруднення моря, знерухомлення у сітці, кораблі), так само, як і негативні емоції (сліпа закоханість (а), відчуття втрати гідності у наслідок алкоголізму (б), плач (в), обман (г)) для людини: а) «Toujours prise dans les filets de l'amour-

dérive» («Все ще у сітках кохання-нерозсудливості») (Лаборі, 1994: 134); б) «engluée la mouette, polluée» («занечистена чайка, брудна») (Лаборі, 1994: 143); в) «[...] la tempête de larmes [...] La mer est calme. La mouette rentre au port» («[...] шторм сліз [...] Море спокійне. Чайка повертається у порт») (Лаборі, 1994: 141); г) «Peur qu'il mène sa mouette en bateau» («Вона боїться, що її чайку знадить корабель») (Лаборі, 1994: 182). Усі метафори є узуальними, окрім прикладу (б), який виступає як абсолютно новаторський та оригінальний.

3) «*Сім'я і власний дім – Гніздо*»: ця метафора представляє розширення узуальної метафори за рахунок додаткових деталей («sur un autre rocher» – на іншій скелі/кручі), не характерних класичному фразеологізму «faire son nid» («звити гніздо»). Це уточнення дозволяє додати такі смислові нюанси, як потреба відділитися від батьків і облаштувати своє сімейне життя на свій розсуд: «tu as besoin de grandir encore [...] et de faire ton nid sur un autre rocher» («тобі ще треба вирости [...] і звити своє гніздо на іншій скелі») (Лаборі, 1994: 149).

4) Цікавим є приклад акумулятивної метафори, або метафоричного ланцюжка, де опис життя чайок слугує засобом зображення долі складних підлітків. Через відмову від усталених суспільних норм вони наражаються на небезпеку і, на жаль, не всім з них вдається виплутатися з труднощів: «il y a ceux qui naviguent à l'aise entre treize et dix-huit ans, sans problème, ceux qui se trompent de sillage, ceux qui foncent dans la tempête, comme moi, ceux qui n'en reviennent jamais, ceux qui attrapent un jour une bouée, pour sortir la tête de l'eau» («Є ті, хто впевнено плаває уже між тринадцятьма роками і повноліттям, є ті, хто помиляється хвилею, є ті, які прориваються крізь шторм, як я, є ті, які звідти ніколи не повертається, є ті, кому одного дня вдається вхопити ковток повітря, виринувши з води») (Лаборі, 1994: 148). Акумуляція незузальних метафор дозволяє також орієнтаційно структурувати поняття: вода – небезпека для життя, ковток повітря – шанс на виживання.

Важливим є також той факт, що метафора у творі перебуває у симбіозі з іншою стилістичною фігурою, яка має обернений принцип функціонування, – антропоморфізм. Йдеться про те, що засіб зображення (птах чайка) поєднується з субстантивально-ад'єктивальними атрибутами та предикатами, які належать до концептуальної сфери людських характеристик емоцій, фізичного стану, віку (а) та діяльності (б) (виділено *італіком*), наприклад:

а) «Trop franche, la mouette. Trop naïve aussi» (Лаборі, 1994: 140) («Занадто щира, чайка. І також занадто наївна»); «Mouette, adolescente à problèmes» (Лаборі, 1994: 149) («Чайка, складна дівчина-підліток»); «J'ai tellement travaillé que j'ai une mine de mouette malade» (Лаборі, 1994: 195) («Я стільки працювала, що тепер у мене вигляд змученої чайки»); «Mouette en tenue de soirée. Prête pour le bal» (Лаборі, 1994: 203) («Чайка у вечірньому вбранні. Готова до балу»);

б) «La mouette réfléchit» (Лаборі, 1994: 183) («Чайка розмірковує»); «mouette t'as une idée dans la tête» (Лаборі, 1994: 154) («чайко, ти маєш хоч краплину здорового глузду»); «La mouette est en colère» (Лаборі, 1994: 28) («чайка гнівається»).

Висновки. У романі Е. Лаборі «Крик чайки» ідентифікація головної героїні, яка страждає на вади слуху та мовлення, з чайкою стає централь-

ною ідеєю. Світосприйняття та обставини життя глухонімих людей образно реалізуються та структуруються через проектування на них моделі існування морського птаха. Допоміжну роль у цьому відіграють також такі стилістичні тропи як порівняння, евфемізм, паронімічний каламбур та антропоморфізм. У результаті аналізу 23 мікроконтекстів вживання ключової метафори «Людина з вадами слуху – Чайка» встановлено, що узуальний та неuzuальний компоненти співвідносяться у пропорції 52% до 48%. Однак, до узуального компонента ми віднесли і розширені узуальні метафори (17%), тобто такі, що зазнали авторського оновлення у порівнянні з тими, які є зафіксовані у словниках. З цього можемо зробити висновок, що загальнономовна метафора «Людина – Птах» у контексті роману «Крик чайки» зазнала оновлення, семантичного збагачення та розширення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Bernicot J. L'étude expérimentale des métaphores. *L'année psychologique. Revues critiques*. Poitiers, 1981. Vol. 81. № 2. P. 465–483.
2. Laborit E. Cri de la mouette. Paris : Robert Laffont, 1994. 218 p.
3. Lakoff G., Johnson M. *Metaphors we live by*. Chicago and London: The University of Chicago Press, 1980. 242 p.
4. Larousse: dictionnaire. URL: <https://www.larousse.fr/dictionnaires/francais-monolingue> (дата звернення: 14.08.2022)
5. Le nouveau Petit Robert de la langue française 2009 / sous la direction de J. Rey-Debove, A. Rey. Paris : Dictionnaires Le Robert, 2009. 2837 p.
6. Le Robert. Dico en ligne: dictionnaire. <https://dictionnaire.lerobert.com/> (дата звернення: 13.08.2022)
7. Pudelko B., Legros D. L'approche de la comparaison: le modèle « de projection de structure ». *Métaphores et analogies* : sous la direction de Ch. Tijus. Paris : Lavoisier, 2003. P. 63–82.
8. Ярошко Н. С. Лінгвопрагматика франкомовного жіночого дискурсу (на матеріалі художніх творів 60–90-х років ХХ століття): дис. ... канд. філол. наук: 10.02.05. Львів, 2014. 292 с.

REFERENCES

1. Bernicot J. L'étude expérimentale des métaphores [Experimental study of the metaphors]. *L'année psychologique. Revues critiques*. Poitiers, 1981. Vol. 81. № 2. P. 465–483. [in French]
2. Laborit E. Cri de la mouette. [Seagull's cry]. Paris : Robert Laffont, 1994. 218 p. [in French]
3. Lakoff G., Johnson M. *Metaphors we live by*. Chicago and London: The University of Chicago Press, 1980. 242 p. [in English]
4. Larousse: dictionnaire. [Larousse: dictionary] URL: <https://www.larousse.fr/dictionnaires/francais-monolingue> (date of the request: 14.08.2022) [in French]
5. Le nouveau Petit Robert de la langue française 2009 / sous la direction de J. Rey-Debove, A. Rey. [The new Little Robert of the French language 2009 / directed by J. Rey-Debove, A. Rey]. Paris : Dictionnaires Le Robert, 2009. 2837 p. [in French]
6. Le Robert. Dico en ligne: dictionnaire [Le Robert. Online dictionary: dictionary]. <https://dictionnaire.lerobert.com/> (date of the request: 13.08.2022) [in French]
7. Pudelko B., Legros D. L'approche de la comparaison: le modèle « de projection de structure » [The comparative approach : « structure-matching» model]. *Métaphores et analogies* : sous la direction de Ch. Tijus. Paris : Lavoisier, 2003. P. 63–82. [in French]
8. Iaroshko N. S. Lihvoprahmatyka frankomovnoho zhinochoho dyskursu (na materiali khudozhnikh tvoriv 60–90-kh rokiv KhKh stolittia) [Linguopragmatics of French-Speaking Feminine Discourse (Based on the Literary Works of the 60–90th of the XX Century)]: dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.05. Lviv, 2014. 292 s. [in Ukrainian]